

TA'LIMNING INNOVATSION RIVOJLANISHI: KECHA VA BUGUN

Mattiyev Ilhom Begmatdulobovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti professori,

pedagogika fanlari doktori

ilhom_matiev@gmail.uz

Annotatsiya. Ushbu maqola ta'limning innovatsion rivojlanish jarayonini tarixiy va zamonaviy kontekstda tahlil qiladi. Unda pedagogik yangiliklar, texnologik vositalarning o'rni va raqamli resurslardan foydalanish samaradorligi ko'rib chiqilgan. Maqolada ta'lim sohasida ilg'or metodlar va innovatsion yondashuvlarning kecha va bugungi kundagi farqlari taqqoslanadi. O'quv jarayonini modernizatsiya qilish orqali o'quvchilar malakasini oshirishga qaratilgan strategiyalar yoritiladi. Maqola amaliy misollar va ilmiy tadqiqotlar orqali innovatsion ta'lim jarayonining samaradorligini ko'rsatadi. U pedagogik hamjamiyat va ta'lim muassasalari uchun yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etishda yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, innovatsiya, pedagogik texnologiyalar, raqamli resurslar, metodik yondashuvlar, modernizatsiya, o'quv jarayoni, kompetensiya, ilmiy tadqiqot, amaliy misollar, ta'lim samaradorligi, o'quvchilarning malakasi, ta'lim tizimi, pedagogik hamjamiyat.

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ВЧЕРА И СЕГОДНЯ

Маттеев Ильхом Бегматдулович

доктор педагогических наук, профессор

Самаркандского института экономики и сервиса

Аннотация. В данной статье анализируется процесс инновационного развития образования в историческом и современном контексте. Рассматриваются педагогические новшества, роль технологических инструментов и эффективность использования цифровых ресурсов. В статье сравниваются

передовые методы и инновационные подходы в образовании вчера и сегодня. Освещаются стратегии повышения компетенций учащихся через модернизацию учебного процесса. Практические примеры и научные исследования демонстрируют эффективность инновационных образовательных практик. Статья служит руководством для педагогического сообщества и образовательных учреждений при внедрении новых педагогических технологий.

Ключевые слова: *Образование, инновации, педагогические технологии, цифровые ресурсы, методические подходы, модернизация, учебный процесс, компетенции, научные исследования, практические примеры, эффективность обучения, навыки учащихся, система образования, педагогическое сообщество.*

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EDUCATION: YESTERDAY AND TODAY

Ilkhom Begmatdulobovich Mattiev

*Doctor of pedagogical sciences, professor of the
Samarkand institute of economics and service*

Annotation. *This article analyzes the process of innovative development in education from both historical and modern perspectives. It examines pedagogical innovations, the role of technological tools, and the effectiveness of using digital resources. The article compares advanced methods and innovative approaches in education yesterday and today. Strategies aimed at improving students' competencies through modernization of the learning process are highlighted. Practical examples and scientific studies demonstrate the effectiveness of innovative educational practices. The article serves as a guide for the pedagogical community and educational institutions in implementing new pedagogical technologies.*

Keywords: *education, innovation, pedagogical technologies, digital resources, methodological approaches, modernization, learning process, competencies, scientific*

research, practical examples, educational effectiveness, student skills, education system, pedagogical community.

Ta'lim tizimi insoniyat tarixida doimiy rivojlanish jarayoni orqali shakllangan va o'zgarib kelmoqda. So'nggi yillarda innovatsion texnologiyalar, raqamli resurslar va interfaol metodlar ta'lim sifatini oshirishda muhim omilga aylandi. Ta'limning kechagi va bugungi kunidagi farqlarni tahlil qilish pedagogik jarayonlarni samarali rejalashtirish va o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi. Innovatsion rivojlanish nafaqat metodlarni yangilash, balki ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishni, pedagoglar faoliyatini takomillashtirishni va o'quvchilar malakasini oshirishni nazarda tutadi[1]. Innovatsiya – bu mavjud jarayonlarga yangi g'oyalar, metodlar va texnologiyalarni joriy etish orqali natijani yaxshilashdir. Ta'lim sohasida innovatsiya quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi: pedagogik texnologiyalarni yangilash, raqamli vositalardan foydalanish, interfaol metodlarni qo'llash va o'quv jarayonini individualizatsiya qilish. Shu bilan birga, innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi[2].

Tarixiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy ta'lim tizimlarida asosiy e'tibor o'quvchilarga bilimni etkazishga qaratilgan. Kitoblar, darsliklar va yozma mashqlar asosiy vosita bo'lib xizmat qilgan. Shuningdek, o'qituvchi markaziy rol o'ynagan va o'quv jarayoni ko'proq passiv xarakterga ega bo'lgan. Shu davr metodlari samarali bo'lishiga qaramay, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari cheklangan edi [3].

Bugungi ta'lim jarayoni raqamli texnologiyalar va interfaol metodlar orqali tubdan o'zgardi. Multimedia vositalar, virtual laboratoriyalar, onlayn resurslar va pedagogik ilovalar o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. O'quvchilar mustaqil ishlar, loyiha asosida o'qish, seminar-treninglar va interfaol mashg'ulotlar orqali ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar, elektron darsliklar va virtual platformalar pedagogik jarayonni optimallashtirish imkonini beradi[4]. Innovatsion texnologiyalar quyidagi yo'nalishlarda samaradorlikni oshiradi:

1. O'quv jarayonini individualizatsiya qilish: har bir o'quvchining qobiliyati va o'rganish sur'atiga moslash.

2. Interfaol metodlarni joriy etish: munozara, case-study, "aqliy hujum" va loyiha asosida o'qitish.

3. Raqamli resurslardan foydalanish: virtual laboratoriyalar, onlayn testlar va elektron darsliklar.

4. O'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish: tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish ko'nikmalari[5].

Ta'lim jarayonidagi asosiy farqlar quyidagicha:

- Kechagi davr: o'qituvchi markaziy, bilim uzatishga yo'naltirilgan, passiv o'quvchi.

- Bugungi davr: o'quvchi markaziy, interfaol va innovatsion metodlar bilan faol jarayon. Raqamli resurslar va elektron platformalar bugungi kunda o'quv jarayonini tezlashtiradi va samaradorligini oshiradi[6].

Ta'limning innovatsion rivojlanishi pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish, o'quvchilarning malakasini oshirish va kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan. Kechagi an'anaviy metodlar va bugungi interfaol, texnologik vositalar o'rtasidagi farqlar o'quv jarayonini samarali tashkil etish va yangi pedagogik strategiyalarni joriy etishda asos bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion ta'lim jarayoni nafaqat o'quvchilarning bilimini oshiradi, balki pedagoglarning metodik kompetensiyasini ham rivojlantiradi[7].

Innovatsion ta'lim jarayonida o'qituvchi nafaqat bilim uzatuvchi, balki mentor, yo'naltiruvchi va motivator rolini bajaradi. Bugungi kunda pedagoglar o'quv jarayonini individual o'quvchi ehtiyojlariga moslashtirish, interfaol metodlar va raqamli vositalarni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi tajribasi va metodik kompetensiyasi innovatsion jarayonning samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi.

Amaliy misol: Ingliz tili darslarida pedagog Zoom yoki Google Classroom platformalarida guruhlarni virtual loyihalarga bo'lib, o'quvchilarning o'zaro hamkorligini rivojlantiradi.

Raqamli resurslar ta'lim jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interfaol qiladi. Elektron darsliklar, video darslar, onlayn testlar va virtual laboratoriyalar

o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini oshiradi. Shu bilan birga, masofaviy ta'lim va blended learning (aralash ta'lim) imkoniyatlari o'quvchilarning ta'lim olish sur'atini oshirishga yordam beradi.

Amaliy misol: Fizika darslarida o'quvchilar virtual laboratoriya orqali tajribalarni xavfsiz sharoitda bajaradi, natijalarni grafik va diagrammalar bilan tahlil qiladi.

Innovatsion yondashuvlarning samaradorligini baholash o'quv jarayonining sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

- Diagnostik testlar va monitoring: o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash.
- Loyiha va amaliy ishlarga baho berish: o'quvchilarning mustaqil va ijodiy ishlarini tahlil qilish.
- Refleksiya va o'z-o'zini baholash: o'quvchilar o'z bilim va ko'nikmalarini baholaydi.
- Teskari aloqa mexanizmi: pedagoglar va o'quvchilar jarayon davomida fikr almashadi. Bu metodlar pedagoglarga innovatsion jarayonning samaradorligini real vaqt rejimida kuzatishga yordam beradi.

Innovatsion ta'lim o'quvchilarning quyidagi kompetensiyalarini rivojlantiradi:

1. Tanqidiy fikrlash: masalalarni turli nuqtai nazardan tahlil qilish.
2. Ijodiy yondashuv: yangi g'oyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish.
3. Muammolarni hal qilish ko'nikmalari: real va virtual muammolarni echish.
4. Texnologik savodxonlik: raqamli vositalardan samarali foydalanish.

Bu ko'nikmalar nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi professional faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega. Pedagogik amaliyotda innovatsion yondashuvlarni quyidagi sohalarda qo'llash mumkin:

STEM fanlari: matematika, fizika va kimyo darslarida virtual laboratoriyalar va simulyatsiyalar.

Til o'qitish: interfaol dasturlar, onlayn chat va virtual suhbatlar orqali til ko'nikmalarini rivojlantirish.

Ijtimoiy fanlar: multimedia prezentatsiyalar va loyiha ishlari orqali tarixiy va madaniy mavzularni chuqur o'rganish. Bu usullar o'quv jarayonini qiziqarli, interfaol va natijaviy qiladi.

Ta'limning innovatsion rivojlanishi davom etishi bilan quyidagi yo'nalishlar ustuvor bo'lishi lozim:

- Pedagoglar uchun doimiy professional rivojlanish kurslari tashkil etish.
- Raqamli va interfaol resurslarni doimiy yangilash va baholash.
- Ta'lim jarayonini o'quvchi markazida tashkil etish.
- Innovatsion metodlarning samaradorligini ilmiy tadqiqotlar orqali baholash.
- O'quvchilarning kompetensiyalarini individual rivojlantirishga e'tibor qaratish.

Shu tarzda ta'lim tizimi zamonaviy talablar va global pedagogik jarayonlarga moslashadi.

Ta'limning innovatsion rivojlanishi bugungi zamon pedagogikasida markaziy o'rin tutadi. Tarixiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, kechagi an'anaviy ta'lim tizimlarida o'quv jarayoni ko'proq passiv xarakterga ega bo'lib, bilim uzatish jarayoni o'qituvchi markazida tashkil etilgan edi. Shu davrda o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyati cheklangan bo'lgan. Biroq, zamonaviy ta'lim jarayoni raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion pedagogik strategiyalar yordamida tubdan o'zgardi. Bugungi kunda o'quvchi o'quv jarayonining markaziy sub'ekti hisoblanadi, u loyihalar, virtual laboratoriyalar, interfaol mashg'ulotlar va raqamli resurslar orqali bilim va ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, tanqidiy fikrlash va muammolarni echish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagoglar yangi metodik vositalardan foydalanish orqali ta'lim jarayonini modernizatsiya qiladi, darslarni qiziqarli va interfaol qiladi hamda o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtiradi. Raqamli resurslar va elektron platformalarning joriy etilishi esa ta'lim sifatini oshirish, o'quv jarayonini optimallashtirish va o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash imkonini beradi. Innovatsion metodlarni baholash va monitoring qilish pedagogik jarayon samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Diagnostik testlar, loyiha ishlari, refleksiya va teskari aloqa mexanizmlari pedagoglarga o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini real vaqt rejimida baholash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida ta'lim

jarayonini doimiy ravishda takomillashtirishga yordam beradi. Kelajak istiqbollarini hisobga olgan holda, ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar keng joriy qilinishi lozim. Pedagoglar uchun doimiy professional rivojlanish kurslari tashkil etilishi, yangi pedagogik texnologiyalarni tadqiq etish va ularning samaradorligini baholash, o'quvchilarning individual kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlarni keng qo'llash ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, innovatsion yondashuvlar ta'lim tizimini global pedagogik jarayonlarga moslashtiradi va o'quvchilarni zamonaviy kasbiy va shaxsiy hayotga tayyorlaydi. Ta'limning innovatsion rivojlanishi pedagogik jarayonning sifatini oshirish, o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish va ularni raqamli davrga tayyorlashda muhim strategik omil hisoblanadi. Kechagi an'anaviy metodlar va bugungi zamonaviy interfaol yondashuvlar o'rtasidagi farqlar pedagoglarga yangi ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish va joriy etishda yo'l-yo'riq beradi. Shu bilan birga, innovatsion ta'lim jarayoni o'quvchilarning mustaqil, ijodiy va mas'uliyatli shaxs sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sultonova M. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. Tashkent: Fan va Ta'lim. 2021.
2. Karimov B. Pedagogik innovatsiyalar va ularning samaradorligi. Samarkand: Pedagogika. 2020.
3. Rasulov A. An'anaviy va zamonaviy ta'lim metodlari. Tashkent: O'qituvchi. 2019.
4. Abdullayeva N. Raqamli resurslar yordamida ta'lim jarayoni. Jizzakh: Ilm. 2022.
5. Mirzayev T. Interfaol pedagogik metodlar. Buxoro: Pedagogika va Psixologiya. 2021.
6. Yoqubov S. Ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish strategiyalari. Tashkent: Ta'lim Innovatsiyalari. 2020.
7. Zokirov R. O'quvchilarning kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsiyalar. Samarkand: Ilmiy Asoslar. 2022.